

EGE KİT'A SAHANLIĞI SORUNU

Namık K. YOLGA

A. Tarihçe:

Sayın Başkan, asıl üzerinde durmak istediğim hukukî durum ile ilgili maruzatımın değerlendirilmesi bakımından lüzumu dolayısıyla, ilk önce Ege kıt'a sahanlığı sorununun tarihçesini çok kısaca hatırlatmak istiyorum:

1. Sorun, diplomasi düzeyinde, yani resmen, Hükûmetimiz tarafından 1973 Sonbaharında TPAO'ya Ege'de petrol arama ruhsatları verilmesine itiraz eden 7 Şubat 1974 tarihli Yunan Notası ve bizim 27 Şubat tarihli cevabî Notamızla başladı.

2. Fiilî durum bakımından ise Yunan Hükûmeti, 1973'ten çok önce, eşit mesafe (equidistance) yöntemini kendi indî görüşüne göre uygulayarak bir sınır çizgisi çizmiş ve ona dayanarak bütün Ege'de petrol arama ruhsatları vermiş bulunuyordu. Çizgiyi Yunan adaları ile kıyılarımız arasından geçirmişlerdi. Dolayısıyla Türkiye'ye, sadece, bir iki önemsiz bölge hariç —esasen Yunan adalarının yakınlığı yüzünden normal genişliğinde kullanamadığımız— karasuları şeridimiz kalmış ve Yunanistan bütün Ege kıt'a sahanlığını benimsemiş oluyordu.

3. Yunanistan'ın yaratmış bulunduğu fiilî duruma, Notalarında bir nevi argüman olarak zikrettikleri ruhsatlara ve dahilî mevzuata mukabeleten Hükûmetimiz, 29 Mayıs 1974 günü Çandarlı araştırma gemisini Ege'ye çıkardı ve ayrıca, TPAO'ya gerçek kıt'a sahanlığı sınırına göre yeni ruhsatlar verdi. Yunanlılar, bu hareketlerimizi ve daha sonraki yıllarda her Türk araştırma gemisinin Ege'deki çalışmalarını, basın ve Hükûmet olarak, aşırı bir duyarlılıkla, tâbir caiz ise sinir krizleri ile karşılayarak yer-siz bunalımlar yarattılar.

4. Sorunun daha sonraki, Milletlerarası Adalet Divanına birlikte gitme teşebbüsü, Dışişleri Bakanları ve Başbakanlar görüşmeleri, eksperler seviyesinde toplantılar, MTA-Sismik I'nın Ege'ye çıkışı üzerine Yunanistan'ın Güvenlik Konseyine ve Divana müracaatları safhaları üzerinde durmağa vaktimiz müsait değildir. Yalnız bir noktayı belirteceğim: Güvenlik

Konseyi kararı gereğince yeniden başlayan müzakerelerin faydalı bir ürünü, 11 Kasım 1976 tarihli Bern mutabakatı oldu. Yeni Sözleşmenin 83. madde 3. fıkrası anlamında bir "geçici düzenleme" sayabileceğimiz bu belge ve daha sonra Dışişleri Genel Sekreterleri seviyesinde sürdürülen görüşmeler, Ege'de nisbî sükûn sağlayabilmiştir. Ne yazık ki sayın Papandreu, Ege sorunları ile ilgili her türlü teması keserek bugünkü tehlikeli gerginlik durumunu yaratmış bulunuyor.

B. Kavram:

Sayın Başkan, başlarken arzettiğim gibi bu konuşmada Ege kıt'a sahanlığı sorununun hukukî veçhesi üzerinde durmak, özellikle Yunan görüşlerinin bir değerlendirmesini yapmak istiyorum. Fakat daha önce kıt'a sahanlığı kavramının niteliğini de kısaca hatırlatmakta faide olacaktır:

Kıt'a sahanlığı, kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısıdır. Kıyı Devleti, kıt'a sahanlığının doğal kaynakları üzerinde, arama ve işletme bakımlarından, münhasır egemen haklara sahiptir. Bu haklar, Kıyı Devletinin işgaline, ilânına veya bilfiil kullanmasına lüzum olmadan, Milletlerarası Adalet Divanının deyimi ile "ipso jure" ve "ab initio" mevcut sayılır. "Münhasır" kelimesinin de gösterdiği gibi, başkaları, kıyı Devletinin müsaadesini almadan araştırma ve işletme yapamazlar.

C. Yunan iddiaları:

Sayın Başkan, şimdi asıl konuya dönerek, ilk önce, Yunanistan'ın 7 Şubat 1974 tarihli Notasında ileri sürülen görüşleri sadakatle özetleyeceğim ve her birinin gerçek hukukî durum bakımından değerlendirmesini yapmağa çalışacağım. Daha sonra kendi görüşlerimizden ve Deniz Hukuku alanında konu ile ilgili son gelişmelerden kısaca bahsedeceğim.

1974 Notasını esas alırım sebepsiz değildir: O tarihten beri Yunan iddialarının hiç birinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Diplomatik muhabereelerde, ikili görüşmelerde ve Divan önünde aynı şeyleri aynen, hatta bazen daha da kuvvetle, tekrarladılar. Deniz Hukuku Konferansında Yunan heyeti adalar için, "full" hakkın ötesinde, arşipel hakları istemek insafsızlığında bulundu ve sınırlandırma kuralı olarak ekidistansı kabul ettirebilmek için, 12 sene müddetle, 21'ler Grubunun ön safında mücadele etti. 1981'de iktidara gelince "Haklarımız tartışma konusu olamaz" diyerek müzakereleri kesen sayın Yunan Başbakanı ise, bir kaç gün önceki bir konuşmasında şöyle diyordu: "Türkiye, Ege'deki tüm taleplerimizi aynen kabul etmeden ve Kıbrıs'taki işgal birliklerini son askerine kadar çekmeden, diyalog kurmayacağız." .. Sayın Papandreu'nun Türkiye ile görüşmek için peşinen ve aynen kabulünü şart koştuğu Yunan taleplerinin

kıt'a sahanlığı konusunda neyi ifade ettiğini "Tarihçe" bölümünde arz etmiştim.

Sayın Başkan, tümü ile hukukî mugalâta, hatta hilâf-ı hakikat beyanlar içeren Yunan Notasında ileri sürülen iddialar ve her biri hakkındaki değerlendirmemiz şöyledir:

1.a. Yunan görüşü: 1958 Cenevre Kıt'a Sahanlığı Sözleşmesinin 1. ve 2. maddelerine göre adalar, tam (full) kıt'a sahanlığı hakkına sahiptir.

1.b. Değerlendirme: 1969 tarihli Divan kararının 67. paragrafındaki şu cümleler, Yunanistan'ın söz konusu görüşüne iyi bir cevap teşkil eder:

"Cenevre Sözleşmesinin 1. ve 2. maddelerinin sınırlandırma ile doğrudan ilgisi yoktur. 1. madde, kıyıları karşılıklı veya bitişik Devletler arasında sınırlandırmayı değil, sadece, kıt'a sahanlığının açıklara doğru dış sınırını ilgilendirir. 2. maddenin de sınırlandırma ile ilgisi yoktur."

Divanın bu beyanını, değişik bir şekilde, şöyle ifade edebiliriz: Genellikle karasuları, kıt'a sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge haklarına ilişkin umumî hükümler, mutlak nitelik taşımaz; başka Devletlerin hakları söz konusu olduğunda kısıtlamaya tâbi olur. Bu saydığım konuların her biri için ayrıca sınırlandırma hükümleri öngörülmesinin anlamı budur.

2.a. Yunan görüşü: 1958 Sözleşmesine, teamülî Milletlerarası Hukuka, içtihad ve milletlerarası tatbikata göre adaların kıt'a sahanlığı sınırlandırması, kıt'a ülkelerinininki ile aynı prensiplere tâbidir ve adaların tam (full) kıt'a sahanlığı hakları vardır.

2.b. Değerlendirme: Yunanlıların tanık gösterdiği Milletlerarası Hukuk kaynaklarının her biri bakımından gerçek durum şudur:

— 1958 Sözleşmesinde, böyle bir hüküm mevcut değildir. Tam tersine, adaların özel durum ve adaletsizlik yarattıkları, 1958 Sözleşmesinin yapılış sırasında bilinen, açıklanmış olan bir husustu ve Sözleşmenin 6. maddesine "özel durumların varlığı halinde ekidistans metodunun uygulanmayacağı" kaydı, bu ve benzeri durumları karşılamak amacı ile konmuştu.

— Teamülî Hukukta ise esas, ekidistans değil hakkaniyettir. Bu esas, "adalara tam hak ve ekidistans" kombinezonu ile, koca Türkiye kıt'a ülkesine hiç hak tanınmamasına izin vermez.

— İchtihad bakımından, Yunan Notası tarihinde Divanın bir az sonra arzedeceğim 1969 kararı, beş seneden beri ortada bulunuyordu.

— Tatbikat bakımından da, keza Nota tarihinde, adaların haklarını kısıtlayan, hatta bazı adalara hiç hak tanımayan anlaşma örnekleri vardı.

Sayın Başkan, Milletlerarası Hukukun adalar ve sınırlandırma meselesi konusundaki durumu bu iken, Yunanlıların, bir ağız kalabalığı içinde, o Hukukun kaynaklarının hepsini birden cepheye sürerek adalara sınırlandırma bakımından da “full” hak isteyişleri, komşularımızın hareket tarzlarının ibretle gözlediğimiz göstergelerinden biridir.

3.a. Yunan görüşü: Kıt’a sahanlığı sınırlandırması, Milletlerarası Hukukun teorisine ve tatbikatına göre, 1958 Sözleşmesinin 6. maddesinde gösterilen ekidistans ilkesine dayanır. Milletlerarası Adalet Divanı da, 1969 kararının 57. paragrafında, ortak hat sınırlandırmasının daima hakça çözümler sağladığını beyan etmiştir.

3.b. Değerlendirme: Yunanlıların tek taraflı sınırlandırma ve hak iddiaları için büyük önem taşıyan ekidistans ile ilgili bu görüş, ikili görüşmeler esnasında da Yunan heyeti başkanı tarafından, aynen şu cümlelerle tekrarlanmıştır:

“Sınırlandırmada yegâne kural, ortay hattır. Yunan heyeti, ortay hat dışında bir kuralın mevcudiyetine vâkıf değildir.”

Gerçek hukukî durumu, bu noktanın önemi dolayısıyla, bir az etraflıca arzedeceğim:

— Bizzat 1958 Sözleşmesi, ekidistansı özel durumların mevcut olması şartına bağlamıştı. Diğer taraftan Divan, 1969 kararında, çok etraflı tahlillerden sonra, ekidistansın uyulması mecburi bir Hukuk kuralı değil, sadece, sınırlandırmada kullanılacak çeşitli metodlardan biri olduğunu, üstelik bir hayli hallerde adaletsizlik doğurduğunu ve o taktirde uygulamasının söz konusu olamayacağını kesinlikle beyan etmiş ve aynı kanaati, bugüne kadar, bütün kararlarında aynen tekrarlamıştır. Kararın —“equity” ve doğal uzantı ile birlikte— üç temel unsurundan biri bu olduğu halde Yunanlıların 57. paragrafa atıfta bulunuşları, başka bir konu ile ilgili bir iki cümleyi, üstelik metinde mevcut olmayan “daima” kelimesini de kendiliklerinden ekleyip, “context”inden ayırarak kullanma inceliğinin tipik bir örneğidir. Buna, bir az lâtife payı ile, bir “hukukî cesaret örneği” de diyebiliriz.

— Milletlerarası Hukukun genel ilkelerine ve —bizim taraf olmamıza rağmen Yunanlıların devamlı surette ileri sürdükleri— 1958 Sözleşmesinin 6., 1982 Sözleşmesinin 83. maddelerine göre, sınırlandırmada birinci kural “anlaşma”, yani tarafların karşılıklı mutabakatıdır. Bu kuralın sonuçları olarak, Divanın 1969 kararında da belirtildiği üzere, tek ta-

raflı sınırlandırma yapılamaz; müzakere gerekir ve müzakereler anlamlı (meaningful) biçimde yürütülmelidir. Yunanlılar, 25 seneden beri bu icap-lara aykırı hareket etmektedirler.

— Sınırlandırmanın, bölgedeki bütün özellikler göz önünde tutularak, hakça ilkelere (equitable principles) göre yapılması temel kuraldır. 1958 Sözleşmesinde de, “özel durumlar” kaydı ile, zimnen mevcut olan bu hak-kaniyet esası, Divan kararında açıklığa kavuşturulmuş ve 1982 Sözleşme-sinde kesinlikle yer almıştır. Daha önce de arzettiğim üzere bu esas, Yu-nanlıların talep ettikleri şekilde bir sınır çizgisine izin vermez.

— Sınırlandırma bölgesinin özellikleri konusunda adalar, özel durum yaratan unsurların başında gelir. Ege Denizinde, Yunan adalarının sayısı ve konumları yüzünden, dünyanın başka hiç bir yerinde görülmeyen ağır-lıkta bir özel durum mevcuttur. Kaldı ki, 1974 cevabî Notamızda da be-lirttiğimiz üzere, yalnız adalar bakımından değil, Türkiye'nin tarihen yerleşmiş hakları dolayısıyla ve bir yarı kapalı deniz olarak da Ege Denizi, tümü ile, tipik bir özel durum örneği teşkil eder. Yunanlı komşularımız, gözler önündeki bu durumu kaale almadan ve kendi dayanmak istedikleri 1958 Sözleşmesinin sarih hükmüne rağmen, arzettiğim iddialarda buluna-biliyorlar.

4.a. Yunan görüşü: Daha önceki —kendilerince ileri sürülen— esas-ların sonucu olarak, Türkiye, Yunan adalarının Batısında, arkasında ruh-sat veremez, yani hak iddia edemez.

4.b. Değerlendirme: Türk tarafının çizgiyi Yunan adalarının Batı-sından geçirmek istediği, bunun Hukuka aykırı olduğu ve kabul edileme-yeceği, sonradan ikili müzakereler esnasında da Yunan heyeti başkanı tarafından kuvvetle tekrarlanmıştı. Hatta o yüzden Türkiye'ye, sadece, karşısında ada bulunmayan kıyılarımızdan bir elin parmakları gibi uza-nan kıt'a sahanlıkları verilmesi formülü ortaya çıkmıştı.

Yunanlıların bu iddiasına en iyi cevabı, Fransa ile İngiltere arasında Manş Denizi kıt'a sahanlığı sınırlandırması uyuşmazlığında Hakem Mah-kemesinin verdiği 30 Haziran 1977 tarihli kararda bulmak mümkündür:

Davanın başlıca konusu, İngiliz ana ülkesinden uzakta, Fransız kıyı-larının hemen önünde konumlanmış bulunan, İngiltere'ye ait Anglo-Nor-mand Adalarına (Channel Islands) tanınacak hak meselesi idi. İngiltere, aynen Yunanistan gibi, 1958 Sözleşmesinin 6. maddesine dayanarak eki-distansı savunuyor ve çizgiyi Doğuda ortay hat halinde başlattıktan sonra adalar bölgesine yaklaşıncaya Güney-Batıya saptırarak adalarla Fransız kı-yıları arasında geçirmek ve daha sonra yine ortay hatla devam ettirmek istiyordu. Fransa ise bizimle aynı görüşleri, hakça ilkeleri savunuyordu.

Mahkeme —kararın muhtelif fıkralarından, fakat aynen alarak bir araya getirdiğim— şu değerlendirmeyi yaptı:

“Anglo-Normand Adaları, hattın kötü tarafındadır; özel durum teşkil ediyor ve adaletsizlik yaratıyor. Onlar mevcut olmasaydı, kıt’a sahanlığı iki ülke kıyıları arasındaki ortay hat ile eşit şekilde bölünecekti. Çünkü iki Devletin karşılıklı kıyıları aynı uzunluktadır ve kıyıların biçimleri birbirine benzerdir.”

Sonuç olarak Mahkeme, Fransa tarafından tanınmış olan balıkçılık bölgesini karasularına ekleyerek adaları 12 deniz millik çemberler (enclaves) içine aldı ve asıl sınır çizgisini iki ülke kıyıları arasında ortay hat olarak kabul etti. Yani, Yunanlıların deyimini kullanırsak, adaların üstünden atlayarak arkalarında Fransa’ya hak tanıdı. Ayrıca, Mans’ın Atlantik çıkışındaki bir İngiliz adasına da “yarım etki” usulünü uyguladı.

Tunus-Libya davasında da Milletlerarası Adalet Divanı, 1982 tarihli kararında, Tunus’un bir adasını hiç hesaba katmadı ve Kerkennah takım adalarına yarım etki, daha doğrusu “yarım aç” hakkı tanıdı.

Sayın Başkan, bu örnekler, “adaların arkası” meselesinin ötesinde, genel ilke olarak, adaların özel durum ve adaletsizlik yarattığı vakiasının yargı kararları ile teyid edilmesi değerine sahiptir. Ancak, hemen ilâve edeyim ki, geniş bir sınırlandırma alanındaki az sayıda İngiliz adaları veya Tunus’un kendi kıyılarının hemen önündeki Kerkennah’lar ile Ege’deki durum, kesinlikle, mukayese edilemez.

5.a. Yunan görüşü: 1958 Sözleşmesine göre kıyı Devleti, kıt’a sahanlığı üzerinde münhasır egemen haklara sahiptir. Başkaları onun müsaadesi olmadan araştırma ve işletmede bulunamazlar. Dolayısıyla Türkiye’nin verdiği ruhsatlar, hukuka aykırıdır.

5.b. Değerlendirme: Bu görüş, kıt’a sahanlığının başlangıçta arzettiğim niteliğine göre, ilke düzeyinde doğrudur. Ancak, henüz sınırlandırması yapılmamış ortak bir denizde kendi başına, Hukuka aykırı tutum ve yöntemlerle sınır çizip bütün Ege kıt’a sahanlığını benimseyen Yunanistan tarafından ileri sürüldüğünde, mesnetsiz bir iddiadan başka bir şey olamaz. Çünkü, aynı kurallar gereğince Türkiye’nin de Ege Denizindeki doğal uzantısı üzerinde, Yunanistan’ın bizden müsaade almadan dokunmaması gereken, ‘ipso jure’ ve “ab initio” müktesep, ve münhasır, hakları vardır. Her şeyden önce bu nitelikleri dolayısıyla haklarımız, Yunanistan’ın tek taraflı kararları ile ortadan kaldırılamaz. Başka bir deyimle, bu Yunan görüşünde ileri sürülen kural, ancak Divan kararının daha önce değindiğim 67. paragrafında belirtildiği üzere kıyı Devletinin yanında veya karşısında başka bir Devletin doğal uzantısının bulunmadığı hallerde

geçerli olur. (Kaldı ki, o taktirde dahi, yeni Sözleşmedeki Milletlerarası Bölge ile sınırlandırma mecburiyeti vardır). Ege Denizinde sözleşmelerin "kıyıları karşılıklı veya bitişik Devletler" diye belirlediği hal, yani Türkiye'nin de —tek taraflı Yunan kararı ile ortadan kaldırılması imkânsız— hakları mevcuttur ve karşılıklı mutabakatla sınırlandırma yapılması, Hukuk kuralları icabıdır. Böyle bir sınırlandırma yapılmadan bu tür kural- ların ileri sürülmesi anlamsızdır.

6.a. Yunan görüşü: 1974 Notasında, ikili görüşmelerde ve Konferansta Yunanlılar, ülkenin bölünmez bütünlüğü, kıt'a ve ada ülkeleri arasında mülki ve siyasi birlik, Devletlerin egemen eşitliği gibi büyük prensipleri de, hukuki argüman olarak, ileri sürdüler.

6.b. Değerlendirme: Bütün bu ilkelere saygımız mahfuz olmakla beraber, konu ile ilgilerini görmekte güçlük çekiyoruz.

Bölünmez bütünlük ve mülki-siyasi birlik, meselâ Fransa'nın Kanada kıyıları önündeki Saint-Pierre-et-Miquelon adaları ile ana ülke arasında kıt'a sahanlığını benimsemesine mesnet, yahut Kanada'nın bu adalar arkasında hak sahibi olmasına engel teşkil edebilir mi? Her halde Manş Denizinde ana ülkeye çok daha yakın mesafedeki Anglo-Normand adaları konusunda, her iki bakımdan, bunun aksine karar verildi. Aynı ilkeler, Yunan adalarına, yarattıkları ağır özel duruma rağmen "full" hak tanınmasını hangi mantiki bağlantı ile haklı kılabilir? O taktirde, "ipso jure" mevcut hakları elinden alınan Türkiye, 'egemen eşitlik" dışı bir Devlet mi sayılacaktır?

Yunan görüşleri ile ilgili bu izahatın, başlangıçta 1974 Yunan Notası için kullandığım oldukça ağır vasıflamanın yersiz olmadığını gösterdiğini sanıyorum.

D. Türkiye'nin görüşleri:

Sayın Başkan, Yunan iddialarını değerlendirirken, aynı zamanda, Ege kıt'a sahanlığı sorunu ile ilgili —bir kısmı şahsi nitelik taşıyan— kendi görüşlerimizi de arz etmiş bulunuyorum. Dolayısıyla, sadece konunun tamamı bakımından, 27 Şubat 1974 tarihli Notamızın şu başlıca noktalarını kısaca özetlemekliğim yeterli olacaktır:

1. Kıt'a sahanlığı jeomorfolojik bir kavram, hakkın kaynağı doğal uzantıdır. Bu bakımlardan, Türkiye'nin Ege Denizindeki doğal uzantısı üzerinde oturan Yunan adalarının kendilerine özgü kıt'a sahanlıkları yoktur.

2. Sınırlandırmada kural ekidistans değil, Divanın 1969 kararında belirtildiği üzere, hakça ilkelere göre yapılması gereken anlaşmadır. Yu-

nanistan, 1961'den beri ruhsatlar verdiği halde bizimle anlaşma teşebbüsünde bulunmamıştır.

3. Yunan adaları ve Ege Denizinin tümü, özel durum teşkil eder.

4. İki memleketin dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerine zarar verecek bir durumun ortaya çıkmasını önlemek üzere, bu meseleye anlaşma yolu ile, Milletlerarası Hukuk kurallarına uygun bir çözüm aranması gerekir.

E. Yeni gelişmeler: 1982 Sözleşmesinde kıt'a sahanlığı:

1. Tanım bakımından, yeni Sözleşme, kıt'a sahanlığı müessesesini gerçek coğrafi niteliği üzerine oturtarak, "kıyı Devletinin doğal uzantısı boyunca, kıt'a marjının dış kenarına kadar" tanımını verdi. Ancak bu tanıma yine de bazı hukukî unsurları, ezcümle doğal uzantısının 200 deniz miline ulaşmaması halinde 200 mil mesafe kıstasını ekledi.

2. Asıl üzerinde durmak istediğim sınırlandırma bakımından ise, Sözleşmenin 83. maddesinde iki esas yer almaktadır:

Birinci esas, tabiatıyla, anlaşmadır. Ancak buna "Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtilen şekli ile Milletlerarası Hukuk Dairesinde" kaydı eklenmiştir.

İkinci esas, anlaşmanın hakça çözüm (equitable solution) sağlanması şartıdır.

Anlaşma esasına eklenen Milletlerarası Hukuk kaydını, yeniliği dolayısıyla, bir az açıklamakta fayda olacaktır:

Statü 38. madde 1. fıkrasında, Milletlerarası Hukukun dört kaynağı sıralanmıştır:

a. Uyuşmazlığa taraf Devletlerce sarahatla tanınmış kurallar vaz'eden özel veya genel sözleşmeler:

Biz, 1958 Sözleşmesine taraf değiliz. 1982 Sözleşmesini de imza etmedik. İleride yeni Sözleşmeye katılsak bile, 83. madde bizi rahatsız etmez; bilakis, biraz sonra arzedeceğim üzere, görüşlerimize uygundur.

b. Milletlerarası teamül:

Sınırlandırmaya ilişkin —Divanın 1969 kararında belirtilen— teamüli kuralları niteliğini, Yunan görüşlerini değerlendirirken arzetmiş bulunuyorum. Konferansta sınırlandırma ile ilgili önerilerimiz, o kuralların formülasyonundan ibaretti.

c. Hukukun genel ilkeleri:

Sınırlandırma konusunu ilgilendiren iki genel ilke vardır ve her ikisi bizim için olumludur: Hakkaniyet (equity) ve hakkın suiistimali (abuse of rights).

d. Hukukun belirlenmesinde yardımcı araçlar olarak, adli kararlar ve doktrin:

Kıt'a sahanlığının tanımı ve özellikle, sınırlandırılması konularında içtihadın, Divan Statüsündeki "yardımcı araç" vasıflamasının çok üstünde, önemli rol oynadığı malûmdur. O yüzden biz, Yunanlılarla yazılı ve sözlü tartışmalarımızda ve Deniz Hukuku Konferansı boyunca, Divan kararına dayandık.

Hülâsa, anlaşma, daima olduğu gibi yeni Sözleşmede de esas kuraldır ve ona Milletlerarası Hukuk kaydının eklenmiş olmasında bizim bakımımızdan bir sıkıntı söz konusu değildir; bilâkis...

Yeni Sözleşmenin sınırlandırma hükmü bakımından ikinci bir istifham, Divanın 1969 kararında teamüli kuralları belirtirken kullandığı, bizim de önerilerimize aynen aldığımız "hakça ilkeler" ve "bütün ilgili durumlar" ibarelerinin 83. maddede yer almayışından kaynaklanabilirdi.

Biz, Türkiye heyeti ve 29'lar Grubu olarak, Konferans Başkanı tarafından hazırlanan yeni metni şu değerlendirme ile kabul etmiştik: "Hakça çözüm" deyimini, "hakça ilkeler" in daha kapsamlı bir ifadesidir ve "bütün ilgili durumlar" unsurunu da, zımnen fakat zarurî olarak, içerir. Çünkü bir çözüm, ancak meselenin somut verilerine dayandığı, onları göz önüne aldığı taktirde hakça (equitable) olabilir.

Bu değerlendirmemiz, daha sonra, Divanın yeni kararlarındaki sarih beyanlarla da doğrulandı. Son örnek olarak, Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada arasında Maine Körfezi deniz hududunun sınırlandırılması davasındaki 1984 tarihli kararının 112 paragrafında Divan, sınırlandırmanın temel "norm"larını yeniden formüle etmek istediğini belirterek —ve mutad "hakça ilkeler" deyimini yerine, aynı anlamda, "hakça kriterler" deyimini kullanarak— şu metni tespit etmiştir:

"(1) Kıyıları bitişik veya karşılıklı Devletler arasında hiç bir deniz sınırlandırması, bu Devletlerden biri tarafından tek taraflı olarak yapılamaz. Sınırlandırma, iyi niyetle ve olumlu bir sonuç elde etmek gerçek arzusu ile yürütülecek müzakereler sonunda bir anlaşma yolu ile aranıp gerçekleştirilmelidir. Bununla beraber, böyle bir anlaşma gerçekleştirilemediği taktirde sınırlandırma, gerekli yetkiye sahip bir üçüncü tarafa başvurmak suretile yapılmalıdır.

(2) Her iki halde (yani doğrudan veya üçüncü taraf vasıtasile) sınırlandırma, hakça kriterlerin uygulanması ve bölgenin coğrafi biçimine (configuration) ve diğer ilgili durumlara göre, hakça bir çözüm sağlayabilecek pratik metodların kullanılması suretile yapılır.”

Sayın Başkan, görüleceği üzere bu metinde —vakit darlığı yüzünden ayrıntılara girmeden arz ediyorum— “üçüncü taraf çözümlemesi” hariç Türkiye’nin 1974’ten beri savunduğu bütün görüşler, aynen ve açıklıkla yer almıştır. Yunan iddiaları karşısındaki gerçek hukukî durum budur.

Sözlerimi bitirirken, Ege sorunları gibi hayati önem taşıyan bir konuda bu her bakımdan lüzumlu ve faydalı semineri tertiplediğiniz için size, sayın Başkan ve değerli ev sahiplerimize içten takdir ve teşekkür duygularımı sunmak isterim.

Teşekkür ederim, sayın Başkan.